

ЗМІСТ

Урочисте засідання
(П'ятниця, 17 березня 2017 року)

Виступ Голови Верховної Ради України Парубія А.В.	... 3
Виступи:	
завідувача відділу історії Української революції 1917-1921 років Інституту історії України Національної академії наук України Верстюка В.Ф.	... 8
Верховного Архієпископа Української греко-католицької церкви Гузара Л.	...11
голови Українського інституту національної пам'яті В'ятровича В.М.	...13
Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета	...15

УРОЧИСТЕ ЗАСІДАННЯ

*Сесійний зал Верховної Ради України
17 березня 2017 року, 12 година 38 хвилин*

Веде засідання Голова Верховної Ради України
ПАРУБІЙ А.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Колеги, прошу займати місця, підготуватися до відкриття урочистого засідання.

Добрий день, шановні народні депутати, шановні гості Верховної Ради України! В урочистому засіданні Верховної Ради України беруть участь народні депутати України, Прем'єр-міністр України Володимир Борисович Гройсман та члени Кабінету Міністрів України (*Оплески*), керівники судової гілки влади (*Оплески*), посадові особи, яких Верховна Рада України обирає, призначає і надає згоду на призначення на посаду, представники дипломатичного корпусу (*Оплески*), громадських організацій і засобів масової інформації.

Шановні учасники засідання, хочу повідомити, що в залі присутні представники духовенства. Прошу привітати всечасних отців. (*Оплески*).

Урочисте засідання Верховної Ради України з нагоди 100-річчя Української революції 1917-1921 років оголошую відкритим (*Оплески*).

(Лунає духовний гімн «Молитва за Україну»).

(Трансляція відеозапису).

Веде засідання Перший заступник Голови Верховної Ради України **ГЕРАЩЕНКО І.В.**

ГОЛОВУЮЧА. Шановні народні депутати! Шановні гості Верховної Ради України! До слова запрошується Голова Верховної Ради України Андрій Володимирович Парубій. Просимо, пане Андрію (*Оплески*).

ПАРУБІЙ А.В. «...Народе Український! Перед тобою шлях до нового життя! Сміливо ж, одностайно йди на той великий шлях і в ім'я щастя свого і щастя будучих поколінь Матери України могутньою рукою твори своє нове вільне життя!», – такими словами Українська Центральна Рада звернулася у своїй першій публічній відозві під назвою «До Українського народу».

17 березня 1917 року в Києві з ініціативи Товариства українських поступовців за участю українських політичних партій, українських військовиків, духовенства, громадських і культурних організацій було проголошено утворення Української Центральної Ради.

Сьогодні виповнюється 100 років від початку Української революції. 100 років неймовірної енергії. Енергії, що не лише штовхала нас до боротьби, а й до розбудови.

Коротка історична доба 1917-1921 років винагородила нашу Батьківщину суверенітетом, військом, власним парламентом, державними символами, академією наук, національним банком та іншими здобутками, якими послуговуємося дотепер.

Однак найбільшою нагородою стала ідея власної національної держави – самостійної і соборної України. У березні 1917 року поряд з українським парламентаризмом відроджувалося українське військо. Військо, що завжди було і є фундаментом Української держави. Військо, без якого найуспішніші універсали залишилися б деклараціями на папері. Саме вояки-добровольці – тоді, у 1917 році, стали тією силою, що перша заявила про державницький характер українського руху.

Український вояк був тим єдиним союзником, який ніколи не зраджував свого народу, ніколи не зраджував України.

Далекі від партійних чвар та кабінетних колотнеч українські козаки і старшини знали, що держава – це дар, за який платять кров'ю.

Цю високу ціну однаково платили хлопці з Харківщини та Кубані, з Криму і Галичини. Доба Української революції подарувала нам яскраві орієнтири – людей, які мріяли і діяли. Таким був свідок та учасник Української революції, звичайний українець, уродженець села Малий Янісоль на Донеччині Микола Гайдак, який мріяв бути корисним Україні.

Коли того вимагав час – він воював за свою Україну зі зброєю у руках як хорунжий Другої Волинської дивізії Армії Української

Народної Республіки. Разом з українським військом він пройшов запеклі бої проти ворога, який і через 100 років несе смерть і розруху на нашу землю.

У 22 роки Микола востаннє бачив свою Україну, під градом більшовицьких куль його підрозділ відійшов на захід.

Про тих, хто до останнього боровся за Україну і з тугою залишав Батьківщину, писав визначний український поет Юрій Липа:

«– І от відступають у розривах,
Усе рідших розривах гранат,
І от відступають, упадають,
покидають свій рідний край;
– Державо, ти була, як огненна злива!
Державо, прощай!»

Після тієї війни десятки тисяч найкращих представників України змушені були покинути рідну землю і розсіялися по світу, залишаючи собі лише тугу і спогад про Україну.

Однак і там, у вигнанні, тисячі учасників Української революції мріяли бути корисними для України. Для них Україна – не вмерла. Вона жила у їхніх душах, вона нуртувала кров'ю у їхніх жилах.

Микола Гайдак, про якого я згадував, одержує вищу освіту і стає визнаним вченим у царині сільськогосподарських наук.

Хорунжий з Донбасу здобуває ступінь доктора біології, стає академіком і університетським викладачем у провідних навчальних закладах США, професором університету Міннесоти. Миколай Гайдак мріяв, аби його наукові винаходи стали в нагоді в Україні. Він мріяв жити для України.

Так само мріяли жити для України провідники української революції: Микола Грушевський – голова Української Центральної Ради, видатний історик; Володимир Винниченко – голова Генерального Секретаріату, публіцист і визначний письменник; Павло Скоропадський – Гетьман України, військово-політичний діяч; Симон Петлюра – Головний отаман Армії УНР; Євген Коновалець – командир Корпусу Січових Стрільців; Болбочан.

Кожен з них був непересічною особистістю, але через те, що вони не змогли досягти згоди під час російської агресії, – держава була втрачена, а вони змушені покинути свою рідну землю і у вигнанні

продовжували боротьбу за Українську державу. І раніше чи пізніше кожного з них знищила московська рука.

До кінця життя вони йшли з тугою за втраченою державою:

«Державо, ти була, як вогненна злива!

Державо, прощай!»

Історія Української революції. Сьогодні немає більш важливого історичного уроку для нас усіх. Для кожного – як у цій залі, так і у всій Українській державі.

Цей урок має вивчити сьогодні кожен українець. Ціна цього уроку – існування України і життя мільйонів.

Бо поразка Української революції 1917-1921 років призвела до утворення найстрашнішої і найкривавішої імперії в історії людства. «Імперії зла», яка знищила десятки мільйонів людей. Яка поневолила десятки вільних країн, перетворивши їх на рабські колонії.

Ідеї більшовизму були популярними в масах у той час, і тим користався противник, розагітовуючи українські підрозділи і закликаючи їх не вести бойових дій, а розвертати свої війська і повертатися додому, щоб там обробляти землю. Багато хто піддався на популістські ідеї – так і вчинив. Це стало причиною того, що ми не мали достатньо армії, щоб боронити свою державу. У результаті цього ми втратили державність, але вже через 15 років ті, хто склав зброю і пішов додому обробляти землю, хоронили своїх убитих Голодомором дітей.

Бо власна держава – це не формальні ознаки. Саме в результаті втрати державності українці пережили організований чужинцями геноцид – знищення української інтелігенції, мільйони вбитих беззахисних людей.

І сьогодні, як ніколи, ми маємо засвоїти уроки столітньої давнини і зробити висновки, а вони такі:

Україні потрібна єдність і Україні потрібна боєздатна армія. І це не наше з вами завдання. Це – наша пряма відповідальність.

Бо як і протягом усього існування України-Руси – ворог у нас той самий: московська орда. Підступна і смертоносна.

І методи ті самі, що завжди: розсварити, розділити, спалити й знищити. І на цьому попелищі намагатися оживити кривавого монстра – путінську імперію – понурий простір страху і зла.

З моменту відновлення у 1991 році незалежності України – не було жодної хвилини, жодної секунди, щоб у Росії не страждали манією відновлення Імперії – тюрми народів.

Економічна й політична експансія, створення проросійських п'ятих колон, знищення армії, витіснення нашої мови і культури – усі ці процеси продовжувалися і після 1991 року.

Помаранчева Революція 2004 року стала першою відповіддю українців на ці загрози.

Українська Революція Гідності 2014 року – це відповідь українців на спробу продажної проросійської верхівки на чолі з Януковичем демонтувати нашу незалежність.

Далі – пряме вторгнення російських військ, анексія Криму і початок української війни за незалежність.

На Майдані ми були разом і тому перемогли.

Аналогій до подій 1917 року – дуже багато. Але принципових відмінностей – більше.

Бо, попри ворожу пропаганду, попри практичне знищення станом на 2014 рік української армії, ми боремося і стаємо щораз сильнішими. І ми – переможемо! Ворог не врахував одного – виросло нове покоління українців-патріотів, які в перші найкритичніші дні – прямо із барикад Майдану вирушили на схід і зі зброєю в руках зупинили наступ орди, як і добровольці 1917 року.

Це стало можливим завдяки героїчним українським воїнам. Це стало можливим завдяки єдності української нації.

Авдіївка, Мар'їнка, Зайцеве, Донецький аеропорт, Світлодарська дуга стали крижаним душем для кремлівських окупантів. У цих боях народилась, зміцніла і загартувалась українська армія, яка стає однією з найгрізніших і найбоездатніших армій не тільки в Європі, а й у світі.

Як і 100 років тому, ми стоїмо перед тими самими викликами – обламавши зуби об українських воїнів, ворог всі сили сконцентрував на розколі країни зсередини. А українське суспільство затоплюють пропагандою зневіри.

«Провести роботу в українських масах населення, розколюючи їх по лінії класової боротьби і одриваючи революційні елементи...», – це цитата не з сучасної кремлівської методички, а з резолюції більшовицької конференції «Юго-Западного края» – тодішнього маріонеткового, проросійського утворення на українських землях.

Сьогодні, у 2017 році, на сході України незламною стіною стоять тисячі наших солдатів. І ворог їх панічно боїться. Бо знає, що рано чи пізно будуть повернуті окуповані український Крим і український Донбас.

Пам'ятаймо, що 99 років тому, у квітні 1918 року, українське військо під орудою полковника Петра Болбочана вже відвойовувало Крим і Донбас у російських окупантів. І ми повинні пам'ятати цей урок історії.

Кремль знає, що за всі свої звіства він відповість. Бо пам'ять нашого народу – незнищенна.

Не боротьба за булави і посади сьогодні потрібна державі. Бо Україна сьогодні знову веде війну за життя і майбутнє. За свободу і гідність.

Так, ми можемо говорити про тогочасні помилки і прорахунки. Ми можемо навіть критикувати тодішніх політичних діячів. Лишень не можемо час відмотати назад. Проте у силах кожного з нас жити так, аби не було соромно перед такими, як хорунжий Гайдак, перед Героями Небесної Сотні й загиблими воїнами сучасної російсько-української війни. Перед тими, хто віддав своє життя за нашу мрію – Україну.

Але для цього ми маємо бути разом, бо ворог, як і 100 років тому, – у нас один.

Завершуючи, я хочу ще раз звернутися до дуже важливих слів, з першої відозви Української Центральної Ради, які актуальні й сьогодні: «Народе Український!... Додержуйте спокій! Не дозволяйте собі ніяких вчинків, які руйнують лад у житті, але разом, щиро і уперто беріться до роботи... Тільки згуртувавшись, можна добре пізнати всі свої потреби, рішуче за них заявити і створити кращу долю на своїй землі».

Слава Україні! *(Оплески)*.

ГОЛОСИ ІЗ ЗАЛУ. Героям слава!

ГОЛОВУЮЧА. Дякуємо, шановний пане Андрію *(Оплески)*.

Веде засідання Голова Верховної Ради України
ПАРУБІЙ А.В.

ГОЛОВУЮЧИЙ. До слова запрошується український науковець, дослідник історії ХХ століття, доктор історичних наук, професор, завідувач відділу історії Української революції 1917-1921 років Інституту історії України Національної академії наук України Владислав Федорович Верстюк. Будь ласка, Владиславе Федоровичу. *(Оплески)*.

ВЕРСТЮК В.Ф., завідувач відділу історії Української революції 1917-1921 років Інституту історії України Національної академії наук України. Вельмишановні панове високопосадовці, запрошені, гості! Століття – достатньо великий строк, щоб винести з історичної пам'яті безліч вторинних подій, відібрати і залишити в ній лише ті звершення, над якими час не має влади.

Без сумніву, подія столітнього ювілею, яку ми сьогодні вшановуємо, знайшла в українській історії особливе місце. В сьогоднішньому зверненні Президента України, у виступі Голови Верховної Ради було доволі точно і повно визначено історичне значення Української революції, її сильні і слабкі сторони, наголошено на уроках, які необхідно засвоїти.

Мене як професійного історика така обізнаність не може не тішити, бо це означає, що мої колеги впродовж останньої чверті століття провели велику і копітку роботу з реанімації історії України, звільнення її з-під нашарувань історії СРСР, яка вибудовувалася на міфі соціалістичної революції. Позбавлення радянської міфології відбувалося не в академічній кабінетній тиші, а в завзятій боротьбі. Ще не так давно в цьому залі сиділа фракція комуністів, ще й сьогодні російські історики уперто не хочуть визнати факт існування Української революції, а твердять про єдину російську революцію з невеликими регіональними відмінностями та про громадянську війну на класовій основі.

Утвердження в сучасній історичній літературі терміну «Українська революція» спирається, насамперед, на саму назву, на визначення лідерів і перших істориків революції: Грушевського, Винниченка, Христюка, Дорошенка. Сучасні дослідники наголошують на принципових відмінностях Української революції від російської. Якщо для

останньої головним завданням була боротьба за монополію на владу, то для першої – державотворення та демократичні цінності. Це різної складності завдання. Одна справа – захопити владу і з допомогою терору використати старі державні інститути, їхні кадри і ресурси, і зовсім інша – творити нову державу з чистого листа, на принципово іншій основі.

Породжена розпадом російського імперського організму Українська революція в процесі свого розвитку набула виразно самодостатніх форм, перетворилася на феноменальне явище ХХ століття, яке залишило глибокий слід у свідомості українського народу і стало джерелом державницьких прагнень кількох прийдешніх поколінь українців.

Революція була спричинена рядом фактів, передусім прагненням народу реалізувати своє природне право на національну та державну самостійність. Ідеологія революції формувалася на базі загальних європейських демократичних цінностей. Державотворчі прагнення були стрижнем Української революції. В її перебігу було випробувано кілька моделей: демократична, ліводемократична, ліберально-демократична та консервативна.

У радянській та сучасній російській літературі поняття «революція» і «громадянська війна» розглядаються в тісному взаємозв'язку. Новітня українська історіографія фактично відмовилася використовувати термін «громадянська війна» в контексті подій Української революції. Вмотивовується це тим, що в Україні не було масштабної внутрішньої війни на ідеологічному ґрунті. Українській Народній Республіці доводилося вести оборонні військові дії на своїй території проти збройної експансії армії неукраїнського походження.

Відмітною рисою революції було протистояння з Росією. Українцям довелося виборювати свої права у змаганні з російськими політичними силами різного соціального ґатунку і спрямування, проте вони одностайно мислили категоріями «единой и неделимой России».

У ході революції відбулося кілька російсько-українських війн, як з «червоною», так і з «білою» Росією. Зрештою, Україна була загарбана Червоною армією. Війна з більшовиками тривала кілька років і була надзвичайно схожа на ту, яку сьогодні ми називаємо гібридною війною. Більшовики на словах визнавали право нації на самовизначення, але вимагали перевиборів Центральної ради за власним сценарієм, створювали свої кишенькові радянські уряди України, на допомогу

яким посилали збройні сили, організовували повстання в запіллі, вели підривною роботу серед українського політикуму за допомогою лівих елементів, на загарбаних українських територіях встановлювався жорсткий окупаційний режим, в основі якого лежав червоний терор та військовий комунізм.

Поразка революції підштовхує до пошуку її слабких місць. Вони не є таємницею. Поразку спричинили насамперед зовнішні обставини, російська агресія, але також і брак досвіду державної роботи у політичних лідерів, домінування в їх світогляді крайніх ідей, як і недостатність єдності, відсутність необхідної кількості управлінських кадрів, у тому числі й військових вищої кваліфікації, фінансова та промислова криза, незавершеність Першої світової війни.

Незважаючи на втрату в кінці 1920 року державності, революційний потенціал українського народу не був вичерпаний. Він проявлявся в масовому антикомуністичному повстанському русі, який став однією з парадигматичних особливостей революції, а згодом був запозичений іншими революціями ХХ століття.

Було б невірно розглядати революцію як велике, але локальне явище, обмежене хронологічними рамками 1917-1921 років. Цілком очевидно, що верхня межа 1921 рік – умовна. Затухання революції було повільним, а багато процесів незворотніми. Передусім це стосується змін у масовій свідомості. Так, у середині 20-х років органи НКВС фіксували серед населення численні спалахи пропетлюрівських настроїв. Петлюру чекали в Україні. Тоді ж в Україні розгорнулася масштабна дискусія про напрямок розвитку української культури. Її суть була яскраво виражена гаслом «Геть від Москви!», сформульованим Миколою Хвильовим. Це був прямий наслідок революційних подій. І вбивство Симона Петлюри, організоване радянськими спецслужбами, і Голодомор 1932-1933 років, і судові розправи над українською інтелігенцією 30-х років стали розплатою за революційну непокору.

Революція запам'яталася великою кількістю яскравих епізодів. Зверну увагу лише на кілька з них.

Все почалося зі створення Центральної ради, яка в короткому часі перетворилася на представницький парламент, проголосила Українську Народну Республіку, ухвалила її Конституцію, десятки законів. Мене не залишає думка, що рано чи пізно наш парламент

повернеться до своєї першої назви «Українська Центральна Рада» *(Оплески)*.

Згадаю бій під Крутами, який став символом жертвності у боротьбі за молоду державу. Треба сказати, що протягом революційних років українці провели багато переможних боїв з агресором, але не всі вони належним чином зафіксовані в історичній пам'яті. Наприклад, у лютому 1918 року Звенигородський кіш Вільного козацтва завдав нищівної поразки військам Муравйова біля станції Бобринської. Нагадаю і знаменитий бій з денікінцями Української повстанської армії махновців у вересні 1919 року біля села Перегонівки під Уманню, в якому українські повстанці вщент розгромили кілька добірних білих офіцерських полків.

Окремо варто згадати Акт об'єднання УНР та Західноукраїнської Народної Республіки в єдину соборну державу, створення Академії наук, Академії мистецтв, Всенародної бібліотеки України, фінансової системи, двох університетів, сотень середніх шкіл, української преси. Все це – здобутки революції. Вони непогано вивчені істориками. Але далеко не повним чином вкарбовані в історичну пам'ять. Історія революції, викладена академічно чи популярно в шкільних чи вузівських підручниках, відтворена в літературі чи кіно, а особливо в публічному медійному просторі, – це величезний ресурс мобілізації нації, формування української ідентичності. Гріх було б їм не скористатися.

Всіляко підтримую ідею найтіснішої спорідненості нашої сучасної держави з фундаментальними цінностями Української революції. Якщо козацьке минуле наповнило українців любов'ю до свободи, то революція прищепила їм ген демократії. Плекаймо його!

Дякую за увагу *(Оплески)*.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Дякую.

До слова запрошується Блаженніший Любомир, Верховний Архієпископ Української греко-католицької церкви *(Оплески)*.

ГУЗАР Л., *Верховний Архієпископ Української греко-католицької церкви.* Пане Голово! Ваше Святосте! Шановні народні депутати! Достойні гості! Ми сьогодні відзначаємо подію, яка відбулася в Україні, а головне тут, у Києві, 100 років тому. Там були присутні державні мужі, але дозвольте мені згадати не тільки подію,

а й людей. Дорогі, шановні наші дідусі і бабусі, батьки і матері, які були тут і які в той день і в той час разом з відповідальними людьми почали велику справу – відбудову нашої Української держави.

Історія, як розвивалася ця велика справа, дуже складна. Були дуже гарні, світлі моменти. Але, на жаль, було й багато трагічних моментів. Може, здається, їх було більше, бо ця наша велика справа мусила перейти через горнило двох світових воєн, різного роду окупацій і переслідувань.

Одним словом, історія наша дуже складна і далеко не така радісна, як хотілося б. Але як би там не було, все ж таки ми залишилися собою і набралися цінного, іноді дуже гіркого досвіду. Ми навчилися, що не можна вважати ідеалом нагромадження матеріальних дібр чи поодинокими особами, чи родинами, чи громадами, чи політичними угрупованнями, чи отими, хто так радо і щедро оплачує вислуховування, – усі ці руйнують велику справу. Цього ми навчилися.

Але також ми навчилися чогось дуже гарного. Ми навчилися, що політична діяльність – це одне з високих жертвенних служінь. Особа, якій нарід довіряє свою долю, мусить дуже уважно трактувати своє покликання. Мусить людей бачити як божі створіння, як особистості, яким надано гідність, свободу. Мусить також бачити, що проблеми, потреби отих добрих людей вимагають дуже правдивої, справедливої і глибинної розв'язки. Мусить усвідомити собі (є наш досвід такий, що це і стається), що спільними силами можемо досягнути те, що нам треба досягнути, а саме: щоб кожний громадянин нашої держави почувався захищеним, бажаним, щоб ми могли спільними силами досягнути той стан, який називають суспільним благом, де кожний громадянин відчуває себе справді захищеним.

Мені здається, що цього досвіду ми набрали і все ще набираємо, збагачуємо себе, і тому є справжня надія, що велика справа здійсниться.

Ми можемо сьогодні звернутися до наших бабусь, дідусів, батьків, матерів і сказати їм: ми вам дуже вдячні, що ви так відважно були готові взятися за велику справу, і хочемо запевнити вас, що ми, беручи вас за примір, справді, щиро, із глибини серця, не жалуючи ніякої жертви з нашої сторони, будемо старатися ту велику справу, яку ви так відважно почали, довести до завершення.

Я хотів би поділитися з усіма вами думкою, що за Божої помочі, якщо будемо старатися, якщо будемо наслідувати тих, хто колись взявся відважно за велику справу, ми доведемо справу до завершення і кожен з нас почуватиме себе щасливим у своїй власній державі.

Дякую (*Оплески*).

ГОЛОВУЮЧИЙ. До слова запрошується голова Українського інституту національної пам'яті Володимир Михайлович В'ятрович.

В'ЯТРОВИЧ В.М., голова Українського інституту національної пам'яті. 24 серпня 1991 року Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки саме в цій залі готувалася ухвалити одне з найважливіших в її історії рішень. Рішення, яке стало фактично останнім, адже воно ставило крапку в існуванні Української Радянської Соціалістичної Республіки. Пропозиції щодо ухвалення цього рішення запропонувала тодішня демократична меншість. Але факт, що її готові були підтримати тисячі людей на вулицях, змушував погодитися на ухвалення і назагал непоступливу комуністичну більшість парламенту.

Проте навіть попри тиск вулиці не обійшлося без гарячих дискусій. Не обійшлося і без вимушених поступок з боку демократії. У результаті документ, проект якого доручили підготувати одному з найбільших моральних авторитетів у демократичному таборі – багатолітньому політв'язневі Левку Лук'яненку, змінив назву. Написаний ним чорновик «Акта відновлення незалежності України» став називатися «Актом проголошення незалежності України».

Ця, здавалося б, несуттєва поступка комуністам, на яку погодилися їх опоненти, насправді відіграла визначальну роль протягом наступних двох десятиріч розвитку нашої держави, адже незалежна Україна таким чином відмежувалася від попередніх спроб утвердити її державність, відмовилася від спадщини українського визвольного руху протягом всього ХХ століття. Її поява на мапі світу розглядалася як така, що стала можливою не завдяки тривалій, майже столітній боротьбі українців, а лише завдяки унікальній міжнародно-політичній кон'юнктурі, яка призвела до розвалу Радянського Союзу.

Відречення від спадщини визвольного руху дозволило колишнім комуністам утримати в суспільній свідомості здебільшого радянські

уявлення про минуле. А це своєю чергою дозволило їм ще довше залишатися владною елітою вже новопроголошеної Української держави, по суті, продовжити фактичне існування Української Радянської Соціалістичної Республіки вже навіть після 24 серпня 1991 року.

Передача у 1992 році Президентові Кравчукові державних реліквій Української Народної Республіки стала гарним символічним актом, проте про нього дуже швидко забули.

Двічі після 1991 року, а саме у 2004, потім у 2013-14 роках українці піднімалися на небачені за масштабами протести, щоб не дозволити владі повернути країну в авторитарне минуле. Після другого разу, після Революції Гідності, яка була оплачена кров'ю, ми почали системно долати тоталітарну спадщину. Ухвалення в цьому залі два роки тому законів щодо декомунізації дозволило позбутися тисячі пам'ятників тим, хто нищив Українську державу у 1917-1921 роках, хто нищив український народ ще 70 років після того. Їх імена нарешті зникли із мапи нашої держави (*Оплески*).

Серед нових назв, які з'явилися там, зокрема, ті, які пов'язані з Українською революцією 1917-1921 років. Законом про правовий статус учасників боротьби за незалежність нинішня держава нарешті віддала належу шану всім тим, хто зі зброєю в руках чи ненасильницькими методами наближав цю незалежність, зокрема і воякам збройних формацій доби Української революції 1917-1921 років.

Тож Україна поступово повертає собі державотворчу спадщину, якої так необачно зреклася 25 років тому. Завдання інформаційної роботи, яку розгортає Український інститут національної пам'яті, – нагадати про ці події Української революції столітньої давності, нагадати, що нині ми відзначаємо, справді, створення Української центральної ради і говоримо про століття українського парламенту. Ми будемо говорити також про століття українського уряду, будемо говорити про століття Збройних Сил, дипломатії, Академії наук.

Нам надзвичайно важливо розповісти про це не лише українцям, а й світові, аби заперечити одну з ключових тез російської пропаганди – тези про те, що Україна – це геополітичне непорозуміння, яке з'явилося на мапі світу після розвалу Радянського Союзу.

Але важливо говорити не лише про спадщину Української революції 1917-1921 років, а й про її жорстокі уроки. Про це сьогодні говорилося неодноразово. Актуальність цих уроків загострюється ще

й тим, що Україна нині, як і тоді, протистоїть тій самій російській агресії. Актуальність цих уроків зумовлюється тим, що досі триває наша столітня війна за свободу.

Уроки Української революції 1917-1921 років повинні уважно вивчити насамперед сучасні політики. Один з найважливіших уроків – тут, в Україні, кожен з них може мати друзів, союзників, конкурентів, суперників, опонентів, але вороги, з якими треба боротися, справді, безкомпромісно – за межами України, у Росії, яка веде війну проти всіх нас. Конкуренти, суперники, опоненти можуть бачити Україну іншою в майбутньому, але вороги її просто не бачать у майбутньому. Вони можуть вдавати союзників чи навіть друзів, можуть формулювати спокусливі пропозиції для боротьби з опонентами, але не можна забувати, що їх мета – знищення цієї держави.

Учасники Української революції 1917-1921 років зрозуміли цей урок надто пізно, тому полишили країну на поталу ворогу, тому дописували свої, дуже цікаві й повчальні мемуари в кав'ярнях Відня, Парижа чи Берліна. Нині ми ще маємо шанс зробити так, щоб нащадки могли без брому читати про нашу епоху. Скористаймося цим шансом повною мірою.

Слава Україні! *(Оплески)*.

ГОЛОВУЮЧИЙ. Героям слава!

До слова запрошується Святійший Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет *(Оплески)*.

ФІЛАРЕТ, *Патріарх Київський і всієї Руси-України.* Шановні народні депутати! Шановний дипломатичний корпусе! Шановні гості! Дорогі журналісти! Ми сьогодні відзначаємо 100-річчя Української революції. Відзначаємо, а не святкуємо. Чому не святкуємо? Тому що Українська революція створила Українську державу, а Українська держава не змогла себе захистити. Але в створенні Української держави активну участь брала церква, бо тоді утворилася Українська автокефальна православна церква. Чому? Тому що держава без незалежної церкви існувати не може. Для підтвердження цього ми можемо навести багато історичних прикладів. Тому держава може існувати тільки тоді, коли є незалежна Українська церква *(Оплески)*.

Але для існування держави, як всі ми добре розуміємо, потрібна армія. Держава, яка не має армії, довго проіснувати не може. Тому вороги Української держави знищили спочатку українську армію, потім знищили Українську автокефальну церкву, але головна причина припинення існування Української держави – це відсутність єдності самих українців (*Оплески*).

Це урок історії, і ми знову опиняємося в такому самому становищі, в якому були наші діди і батьки. Ми допустили майже знищення української армії. Ми розділили українську церкву на дві частини: Київську і Московську. Тепер наш споконвічний ворог створив умови для того, щоб знищити нашу Українську державу. Але Бог з нами, бо державу ми другий раз отримали не завдяки революції, а як манну з неба в 1991 році.

Зараз ми проходимо друге випробування: чи достойні ми, українці, мати свою державу і жити в умовах свободи, чи знову в ярмо, в неволю? На цей раз народ наш каже: «Ні, в неволю ми вже ніколи не підемо!». Ми створили фактично нову армію, яка здатна сьогодні захистити нашу державу. І ми вдячні нашим героям-воїнам, які захищають нашу українську землю (*Оплески*).

Агресор розуміє, що зброєю він нас не візьме, бо ми маємо достойну армію. Наш народ жертвує все, що тільки може, на наші Збройні Сили, на наші добровольчі батальйони. Водночас наш ворог, агресор, не втрачає надії на перемогу над Україною. Чому не втрачає? А він сподівається розсварити нас всередині – патріотів з патріотами.

Можуть патріоти з патріотами сваритися? Виходить, можуть. А кому це вигідно? Україні вигідно?! Це вигідно агресору! Треба мати світлий розум для того, щоб розуміти, що ми робимо і кому служимо, коли протистоїмо один проти одного, партія проти партії (*Оплески*).

Це саме відбувається і в Церкві. Церква розділена: і одна – українська, і друга – українська. Але одна незалежна – Київський патріархат, а друга – залежна. Але ж там теж українці. Чому ж вони не єднаються в одну незалежну церкву? Тому що нерозумні, не знають, кому служать.

Ось ви пам'ятаєте, коли в цій залі Президент Петро Олексійович Порошенко вручав нагороди героям України, голова Української православної церкви Московського патріархату не встав, не вшанував героїв і сказав, що ми не можемо шанувати вбивць. Для нас – герої,

а для нього – вбивці. Можуть такі духовні особи служити Українській державі? Не можуть. Тому ми виступаємо за єдину Помісну православну церкву, яка відстоювала б інтереси українського народу, Української держави і українського православ'я (*Оплески*).

Ми вдячні Верховній Раді за те, що вона направила лист Вселенському Патріарху на підтримку надання Київському патріархату томосу – документа про визнання автокефалії Української церкви. Від імені нашої церкви я хочу висловити всім народним депутатам щиру подяку (*Оплески*).

На завершення я хочу закликати всіх, не тільки Верховну Раду, а й уряд, до єдності, бо в єдності наша сила. Ми ці слова повторюємо, а робимо навпаки. Тому, якщо ми хочемо перемогти, а ми хочемо перемогти, то треба єднатися. Єднатися навколо чого? Навколо захисту Української держави від агресора. Все інше – другорядне. Важливе, але другорядне, тому що якщо не буде Української держави, всі інші питання не мають ніякого сенсу. Ми це повинні розуміти.

Є держава. Ми можемо в цій державі свobodно розв'язувати свої проблеми, наводити порядок. Але якщо не буде держави, то всі наші труди даремні, так само як даремна була Українська революція, яка не змогла захистити свою Українську державу. Тому ми не будемо повторювати помилку наших попередників. Я думаю, що в нас вистачить розуму об'єднатися для захисту Української держави.

Ми оголосили про проведення 2 квітня цього року по всій Україні в усіх обласних центрах молитви за перемогу над агресором. Закликаємо Українську православну церкву Київського патріархату, греко-католицьку церкву, римо-католицьку церкву, протестантські церкви об'єднатися в молитві, щоб Господь допоміг нам перемогти агресора. На другий день, у понеділок 3 квітня, ми закликаємо всіх до посту. Хто може, нехай постить, не їсть цілий день, а хто не може – до обіду. Тим самим ми покажемо, що хочемо перемогти нашого агресора, ми звертаємося до Бога, щоб Господь допоміг нам. Ми шануємо армію, покладаємо надію, але головна наша надія на Бога. Бог повинен нам допомогти, і тому ми будемо звертатися до нього з молитвою.

Слава Ісусу Христу! Слава Україні! (*Оплески*).

ГОЛОВУЮЧИЙ. Шановні колеги депутати! Шановні запрошені! Дякую всім за участь в урочистому засіданні, дякую Прем'єр-міністру України, представникам уряду.

Хочу також повідомити, що після урочистого засідання у холі Верховної Ради відбудеться виставка, присвячена 100-річчю першого українського парламенту, де буде представлено експонати з колекції відомого краєзнавця Віктора Киркевича. Запрошую вас на відкриття цієї виставки.

Урочисте засідання Верховної Ради України з нагоди 100-річчя Української революції 1917-1921 років оголошую закритим.

Слава Україні!

(Лунає Державний Гімн України).